

eller andre. Men betragter man dem i Forhold til den Natur og de Omstændigheder, de lever under, udviser de baade i ydre og indre Kultur en mærkelig Ensartethed, der er en Følge af den umaadelige Indflydelse, Naturforholdene og ikke mindst Klimaet udøver paa Menneskene, og da især paa de primitive Folk. Ligesom Planterne afpasser sig til Voksestedet, saaledes ogsaa med Menneskene. Naturforholdene er givne, men har at indrette sit Liv efter dem, hvis man vil undgaa at tabe i Kampen. Set ud fra den Betragtning giver Bogen ikke alene en særdeles god Oversigt, men den indeholder en Mængde Detailangivelser og egner sig derfor til lige til Haandbog. De enkelte Kapitler beskriver Naturforholdene i Polarfolkenes karrige Lande, de enkelte Folk og deres Udbredelse, Klædedragt etc., Bygninger, Næringsveje, Industri og Handel, Vaaben, Samfærdelsesmidler, Sociale Forhold, Religion, Lege, Kunst o. s. v. Illustrationerne er i Overensstemmelse med Bogens Anlæg meget vel benyttelige. I Literaturangivelserne savnes mærkeligt nok »Meddelelser om Grønland«, som Forfatteren dog vel maa kende, især da Afhandlingerne i disse Publikationer trykkes paa Engelsk.

Ole Olufsen.

Katalog over Erhvervelsen af nyere udenlandsk Literatur ved Statens offentlige Biblioteker 1909. Udgivet af Det kgl. Bibliotek ved *Åxel Anthon Bjørnbo*. København 1910.

Af Accessionskatalogen fra 1909 er der ligesom det foregaaende Aar udkommet Særtryk over de enkelte Fag. Det os sendte Særtryk VIII omfatter geografiske, etnografiske og historiske Værker. De for Oversigten meget bekvemme Særtryk faas til Købs for 20 Øre i Det kgl. Bibliotek, Universitetsbiblioteket og Statsbiblioteket i Aarhus. De trykkes kun i et begrænset Antal.

Ole Olufsen.

E. H. Shackleton: The heart of the Antarctic being the story of the british antarctic expedition 1907—1909. London 1909, 1—2 (372 + 419 S. + 12 Farvetryk, 194 Tavler, 3 Kort og 49 Billeder i Texten).

We could have reached the pole, but then we could not have come back, and that would not have been good for us.

Disse Ord fra Shackletons Foredrag i Geografisk Selskab i København kunde have staaet som

Motto for den omfangsrige og rigt udstyrede Beretning, hvori den engelske Polarforsker fortæller om den mest resultatrige af alle hidtidige Sydpolar-ekspeditioner. Thi disse Ord viser paa en Gang Ekspeditionens Maal, røber den Energi, hvormed det blev efterstræbt, og forklarer, hvorfor man kom Maalet saa nær uden dog at naa det. I disse Ord ligger den kloge Selvbeherskelse hos en Mand, der ikke vil købe de sidste Mil, der skiller ham fra Maalet, med Menneskeliv, men naar netop saa langt, han kan, uden at det ender med en Katastrofe. Denne Blanding af paagaaende Energi og nøgtern Beregning er en nødvendig Betingelse for en resultatrig Polarrejse, om den skal gennemføres uden Tab.

Den geografiske Betydning af Shackletons Ekspedition maales bedst ved at sammenligne hans egen Beretning med det Overblik over tidligere Rejser til Sydpolaregnene, forfattet af H. R. Mill, hvormed Shackletons Bog indledes. Vi ser da, hvorledes man tidligere i Hovedsagen har indskrænket sig til at besejle Kysterne af Sydpolarlandet, hvorledes den første Overvintring blev foretaget af Borchgrevink i 1899, de første Slæderejser af Betydning i 1902 af Otto Nordenskjöld og Rob. Scott, og hvorledes den sidstnævnte var den første, der overskred den 80de Breddegrad og naaede op i Sydpolarlandets Højfjælde og paa dets Indlandsis.

Paa Scotts Ekspedition var Shackleton med og fik Impulsen til at fortsætte Scotts ypperlige Pionerarbejde, ved at trænge frem fra Ross-Havet, den dybe Bugt i Sydpolarlandet syd for New Zealand, dels mod Vest til den magnetiske Sydpol, dels mod Syd til den geografiske Sydpol, dels mod Øst til det nyopdagede Edward 7des Land. Af disse tre Opgaver var de to første, som i det væsentlige blev løst af Shackleton, de vigtigste, den sidste, som ikke blev løst, af underordnet Betydning.

Det at trænge frem til — ikke selve Sydpolen — men det mægtige, ganske ukendte Terræn omkring den, var uden Sammenligning den vigtigste af alle de Opgaver, der forelaa paa Sydpolarforskningens Omraade, ganske ligesom det for 15 Aar siden mod Nord var den vigtigste Opgave at naa ind i det ukendte Terræn om Nordpolen, og ligesom det til 1883 var en af de betydningsfuldeste at lære Grønlands Indre at kende. Inden 1895 vidste man nemlig ikke, om der omkring Nordpolen var et Hav, et Fastland eller et Arkipelag,

og før Shackletons Rejse havde man vel grundet Formodning om, men ingen positiv Vished for Eksistensen af et stort samlet Sydpolarcontinent. Konstateringen af dettes Tilstedeværelse, som er Shackletons største Fortjeneste, har altsaa en lignende fundamental Betydning som Opdagelsen af det nordlige Polarbassin.

Troen paa det aabne sejlbare Polarhav, som led sit endelige Skibbrud ved Polarbassinets Opdagelse, havde imidlertid et Pendant mod Syd i Troen paa Muligheden af at finde beboeligt Land med Fauna og Flora i den centrale Del af Sydpolarcontinentet; et endnu mere direkte Pendant havde dette Fantasifoster dög i Troen paa frugtbart Land i Grønlands Indre, som i Tiden før 1883 fandt saa ivrige Forsvarere i Ed. Whympers og Nordostpassagens Befarer A. E. Nordenskjöld.

Man kan sige, at Konstateringen af, at den grønlandske Indlandsis var en stor Isflage, der dækkede hele det indre Højland, burde have givet Troen paa et Sydpolar-Elysium Dødsstødet; men dette var ikke Tilfældet. Endnu i 1904 skrev i det mindste Otto Nordenskjöld om sin Farbroders Teori om Sandsynligheden for at finde frugtbart Land midt i tilstrækkelig store Polarlande følgende:

»Det förefaller nästan som om Grönland vore för litet för att där skulle kunna framträda de verkningar, som man enligt den äsyftade teorien väntat sig. Inom det antarktiska området är det annorlunda. Ifall det här förefinnes en sammanhängande landmassa, hvars yttre, isbetäckta kuster utgöras af de land, vi hittills lärt känna, så är detta område flera gånger större än Grönland, och därinne skulle mycket väl kunna finnas plats för landsträckor, där en starkare sommarvärme i förening med en mindre nederbörd bereder möjlighet ej blott för snön att smälta utan kanske också för utvecklingen af en vegetation betydligt rikare än den hittills från dessa jordens ödsligaste trakter bekanta.»

Naar en af de mest fremstaaende og prøvede Sydpolarforskere, lige hjemkommen fra Sydpolarlandene, endnu i 1904 kunde udtale sig saaledes, vil man let kunne indse, at det ikke blot var en Rekord, der blev sat af Shackleton, da han naaede 88° 23' sydlig Bredde, men det var selve Sydpolarcontinentets Mysterium, der blev opklaret, fordi Shackleton her, hvor han vendte, befandt sig paa en ca. 3000 Meter høj Indlandsis, der mod Syd skraanedes langsomt opad, og hvis Overflade ligesom den grønlandske Indlandsis var en ensformig Sne-mark, hvor Temperaturen selv ved Sommertid var overordentlig lav og Stormene rasede. Efter de Højder, Shackleton naaede, efter at han fra den

Isbarriere, der dækker det Indre af Ross-Havet, var naaet gennem Randbjærgene op paa Isplateauet, er der jo nemlig ingen Tvivl om, at Terrænet omkring selve Sydpolen danner en stor sammenhængende Ismark, der dækker den største Del af det endnu ukendte Sydpolarcontinent.

Den 4 Maaneders Slæderejse, paa hvilken Shackleton selv fjerde i 1908—09 naaede Indlandsisen, var i sig selv en Bedrift, hvad man bedst kan gøre sig et Begreb om, naar man lægger Mærke til, at den tilbagelagte Strækning (frem og tilbage 2700 km.) svarer til Afstanden fra København til Sahara, at hele Vejen blev tilbagelagt til Fods (paa Ski) over Sne og Is, at Slæderne en Del af Udturen og hele Hjemvejen maatte trækkes af Mændene selv, og at Sygdom (Sneblindhed og Dysenteri), Kulde, Orkaner, smalle Rationer og vanskelige Terrænforhold stadig tærede paa Mændenes Kraft og hæmmede Farten.

Det var altsaa selve den fysiske Energi og Styrke hos Deltagerne, der sikrede det heldige Udfald, ligesom paa de i Nordpolaregnene af Mac Clintock arrangerede engelske Slæderejser, der søgte om Franklinekspeditionen; og det bekræftede sig altsaa, at Englænderne er ypperlig egnede til saadanne Foretagender, hvor hverken, Mod, Styrke, Udholdenhed, Viljekraft eller klog Beregning kan undværes. Men selvfølgelig var den moderne norsk-amerikanske Teknik taget i Anvendelse. De medbragte Ponyer derimod var for saa vidt en ny Opfindelse, som man hentede dem fra et Land (Sibirien), hvor Forholdene nogenlunde svarede til Sydpolarlandenes, og som man drog virkelig Nytte af dem, medens Heste tidligere (f. Ex. i Grønland) har vist sig lidet egnede til Arbejdet i Polaregnene. Skier, Finnesko, Primusapparater osv. osv. blev brugt og bidrog til det gunstige Resultat, hvorimod Forsøgene med Automobiler viste sig lige saa mislykkede som paa Danmark-Ekspeditionen, fordi disse Køretøjer ikke kan køre i løs Sne, selv om Terrænet er nok saa fladt.

Hele Beskrivelsen af Shackletons store Slædefart til Indlandsisen, af den møjsommelige Opstigning fra Isbarrieren, og af Hjemturen; hvor de efterladte Depoter blev naaet i sidste Øjeblik, udgør Værkets mærkeligste Afsnit, og holdt, som det er, i den beskedne jævne Form, der prægede Shackletons Foredrag, vil det være overordentlig tiltrækkende for danske Læsere, for hvem al Svulst ødelægger Læsningens Nydelse.

Det var kun muligt at gennemføre Slædefarten mod Syd ved Anvendelsen af en plagsom Sultkur, der dog blev afbrudt 1ste Juledag, og under disse Forhold var det en stor Skuffelse, at en af Ponyerne ved at gaa i en Gletsjerrevne narrede de forsultne Rejsende for mange Rationer Hestekød. Thi efter at have trukket Slæderne op paa Plateauet, havde Ponyerne udljett og var kun — Mad. Sult i Forening med haardt legemligt Arbejde indgik overhovedet paa en overordentlig kynisk Maade i Shackletons Program. Resultatet af denne raffinerede Selvpinsel var, at de fire Englændere under Udøvelsen af deres frivillige Pligter altid tænkte paa og sjældent talte om andet end Mad. Den Dysenteri, der paa Hjemturen nær havde knækket de fire Mænds sidste Viljekraft, antoges at komme fra, at en af Ponyerne ligesom overjaget Vildt havde faaet forgiftet sit Kød ved Overanstrengelse.

Det andet store Resultat af Shackletons Ekspedition var, at Terrænet lige omkring den magnetiske Sydpol blev naaet, hvorved denne, hvis Belligenhed hidtil kun var kendt gennem tilnærmet Beregning, blev bestemt til ca. $72^{\circ} 25'$ s. B. og $155^{\circ} 16'$ ø. L. For at naa derhen maatte et Slædeparti gaa fra Vinterkvarteret (ved Foden af Mount Erebus) mod Nord langs Kysten af Victoria-Land, bestige Randbjærgene og derpaa foretage en lang Fart mod Nordvest over Indlandsisen, der her kun naaede en Højde af ca. 2000 Meter. Denne Slæderejse blev ledet af Geologen Prof. David fra Universitetet i Sydney og foretoges samtidig med Shackletons egen.

En tredje Bedrift havde man straks efter Indretningen af Vinterkvarteret udført, idet man besteg det ca. 4050 Meter høje Mount Erebus og undersøgte dets tre udslukte Kratere og det fjerde, som endnu var i fuld Virksomhed.

Af stor Betydning er ogsaa Shackletons Undersøgelser af Isbarrieren i Ross-Havet og dens Forhold til de omliggende Kystbjærg og Randgletsjere. Det har nemlig ved dem kunnet fastslaaes, at denne Barriere er den 700—800 km. lange Kant af en enorm Isflage, der dækker hele det Indre af Ross-Havet og holdes vedlige dels ved de stadige Snefald, dels ved den langsomme Udglidning af Ismasser fra Indlandsisen gennem den store Bugts talrige Randgletsjere. Den Tanke, at Isbarrieren skulde være Isdækket paa en Kanal mellem Ross-Havet og Weddel-Havet tværs hen gennem Syd-

polarkontinentet, en Tanke, som mange nærede, fordi Scott i 1902 kunde naa frem til $82^{\circ} 17'$ s. Br. paa ganske flad Is, den har Shackleton altsaa samtidig modbevist, og han har givet os Midler i Hænde til at konstatere, at den Ross-Havet dækkende Isflage ikke kan være saa meget mindre end den skandinaviske Halvø.

Som man ser, er det paa alle de vigtigste Punkter af Sydpolarlandenes Geografi, Shackletons Ekspedition har bragt Klarhed, og hans velskrevne Bog med det mægtige Illustrationsstof indeholder desuden mange Enkeltheder om de biologiske, klimatologiske og geologiske Forhold.

Selv om det lykkes den næste engelske Ekspedition under Scott at plante det engelske Flag paa selve Sydpolens Snemark, vil det i det lange Løb vise sig at være Shackleton, hvis Udbytte var det rigeste og vigtigste. Sydpolens Gaade har han i Virkeligheden løst. De geografiske Opgaver, der nu ligger nærmest for i de Egne, er at fastslaa Begrænsningen af det store Sydpolarkontinent og Udstrækningen og Højden af den Indlandsis, der dækker det.

A. A. Bjørnbo.

E. de Martonne: En fransk Haandbog i fysisk Geografi. *Traité de Géographie physique.* Paris 1909. 910 Sider med talrige Tekstfigurer og 48 Tavler med Landskabsbilleder samt 2 større Kort. Pris 22 Francs.

Naar undertegnede, uagtet jeg ikke er speciel Geograf, vover at optræde som Anmelder af en geografisk Haandbog, har det sin Grund deri, at jeg mener, at denne Bog, paa hvilken jeg vil henlede Geografisk Tidsskrift's Læseres Opmærksomhed, netop for en — geografisk set — Lægmand er særdeles nyttig. Den har en passende Størrelse, saa dens Behandling af de forskellige Spørgsmaal er tilpas udtømmende, og dens Pris er ikke uoverkommelig. Den er skrevet paa ægte fransk Manér klart og oversigtligt, undertiden noget skematiserende. De talrige Tekstbilleder er for største Delen særdeles instruktive, og netop det skematiserede ved mange af dem letter Forstaaelsen. For dem, hvem den megen Abstraktion trætter, findes der omtrent et halvt hundrede fortræffeligt udførte Tavler med Gengivelser af Fotografier af karakteristiske Landskaber o. lign. Disse Zinkætsninger (Autotypier) er netop saa udmærket udførte, som den højtudviklede Teknik i Frankrig formaar.